

Werken met de webapp FACE

Handleiding voor Trainers & Coaches

Elanor Kamans, Hans Conijn, Lisette Wierenga, Jacqueline Selker & Marca Wolfensberger

Lectoraat Talent Ontwikkeling in Hoger Onderwijs en Samenleving i.s.m. Hanze Honours College, Hanzehogeschool Groningen

Colofon

Werken met de webapp FACE: Handleiding
voor Trainers & Coaches
Hanzehogeschool Groningen
Juli 2022

Auteurs

Elanor Kamans, Hans Conijn, Lisette Wierenga,
Jacqueline Selker en Marca Wolfensberger

Contact

talentdevelopmentresearch@org.hanze.nl

Bronvermelding

Kamans, E., Wierenga, E. M., Conijn, H., Selker, J. & Wolfensberger, M. C. (2022). Werken met de webapp FACE: Handleiding voor Trainers & Coaches. Groningen: Hanzehogeschool Groningen.

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt met financiering van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. De uitgave is vrij om te delen, te kopiëren, te verspreiden en door te geven onder voorwaarde van bronvermelding. Als er bij verspreidingen en/of gebruik van deze uitgave sprake is van winst oogmerk, dan is hergebruik enkel in overleg met de eerste auteur toegestaan. Tenzij anders vermeld is alles in dit werk gelicentieerd onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0-licentie. Ga naar <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> om een kopie van de licentie te kunnen lezen.

Inhoudsopgave

Inleiding	4
De webapp FACE	5
Werkvorm: De cactus	6
Werkvorm: De spiegel	7
Werkvorm: De blinde hoek	8
Werkvorm: Een goed gesprek met FACE	10
De wetenschappelijke basis van de webapp FACE	11
De conceptuele inhoud van FACE	13
Referenties	16

Inleiding

Ieder van ons heeft wel een gevoel of een idee bij het woord 'excellentie'. De woorden 'talent' en 'excelleren' zijn geen neutrale woorden. We hebben ieder onze eigen beelden en ideeën bij het begrip excellentie. Wat ik met excellentie bedoel is vast iets anders dan wat jij bedoelt. We gebruiken dan wel dezelfde woorden, maar grote kans dat we iets anders bedoelen. Daarom kan het helpen om de webapplicatie FACE te gebruiken om zelf meer inzicht te krijgen in 'excelleren' en om met elkaar rustig van gedachten te wisselen.

Excellentie is een sociaal construct dat samenhangt met opvattingen over onderwijs, leren en studenten. We hebben allemaal jaren doorgebracht in de schoolbanken en zijn allemaal 'ervaringsdeskundig'. We zijn daardoor ook op een bepaalde manier gesocialiseerd. Voor docenten mengen deze eigen persoonlijke ervaringen zich met doceerervaringen en ideeën en theorieën over wat goed onderwijs is. Als gevolg hiervan zijn er uiteenlopende en soms zelfs tegenstrijdige opvattingen over wie of wat een uitzonderlijke presentatie, talent, of begaafdheid is.

Om hier op een systematische wijze inzicht in te krijgen hebben wij het theoretische raamwerk 'Framework for Analyzing Conceptions of Excellence' (De Jong et al., 2021) ontwikkeld en daarna de bijbehorende webapplicatie FACE. Beiden zijn reflectieve instrumenten die helpen om grip te krijgen op het begrip excellentie in de context van het hbo en wo, maar ook zeer zeker het mbo. De webapp FACE is erg geschikt om te gebruiken bij teambijeenkomsten gericht op het ontwikkelen van een visie op excellentie in het hoger onderwijs en bij docentprofessionaliseringsactiviteiten gericht op talentontwikkeling.

Deze handleiding is bedoeld om trainers, coaches en begeleiders van dergelijke sessies en bijeenkomsten te ondersteunen. De handleiding beschrijft wat de app doet en hoe de app ingezet kan worden om visies op excellentie te verhelderen. Daarnaast biedt de handleiding verschillende concrete werkvormen die ondersteunend zijn voor het begeleiden van sessies en bijeenkomsten. Tot slot bevat de handleiding een Nederlandse beschrijving van het Framework for Analyzing Conceptions of Excellence die trainers en coaches inzicht geeft in de wetenschappelijk basis achter de webapplicatie.

De webapp FACE

De webapplicatie FACE helpt je om in 30 tot 45 minuten jouw opvattingen rondom excelleren en talentontwikkeling inzichtelijk te maken. De app is een soort spel. Je kunt de app spelen op je computer en je telefoon. Spelers laten weten dat je door de app gaat nadenken over je eigen ideeën en opvattingen over excelleren en talentontwikkeling. Als je docent bent, krijg je ook inzicht in wat voor invloed deze (onbewuste) opvattingen hebben op je manier van lesgeven. De webapp FACE is bedoeld als reflectief instrument.

De webapp FACE kan je gebruiken om binnen je team, school, bedrijf inzichtelijk te maken hoe verschillend mensen kunnen denken over een begrip als 'excellentie'. De uitkomsten van FACE kunnen zo een opstap zijn voor een verder gesprek bijvoorbeeld om aan gemeenschappelijke doelen te werken.

Je kan FACE alleen spelen of als groep. In dat laatste geval krijg je naast inzicht in je eigen ideeën over excelleren ook inzicht in hoe de andere mensen er over denken. De app ondersteunt het reflectieve gesprek door inzicht te geven in de opvattingen van de verschillende spelers wat vervolgens als basis kan dienen voor een dialoog binnen bijvoorbeeld een docenten team. De groepsfunctie maakt de app uitermate geschikt om in te zetten bij docentprofessionalisering en bij visieontwikkeling, bijvoorbeeld ten behoeve van onderwijsontwikkeling of curriculumontwerp.

De app leidt mensen aan de hand van vragen en stellingen door het Framework for Analyzing Conceptions of Excellence. De antwoorden die mensen geven worden gebruikt om een uniek gezichtje (FACE) te genereren dat de persoonlijke opvatting over excelleren van studenten weergeeft. Deze gezichtjes worden vervolgens op de verschillende onderdelen van het raamwerk FACE geplaatst. In de groepsversie wordt dit aangevuld met een groepspagina waarin de gezichtjes van alle deelnemers gepositioneerd worden in het raamwerk. Op deze manier wordt snel duidelijk hoe deelnemers denken over excellentie en waar verschillen en overeenkomsten zitten.

De webapp FACE dwingt mensen steeds om te kiezen tussen verschillende ideeën over

excelleren van studenten. Mensen vinden dit vaak lastig en de keuze tussen uitersten kan frictie of spanning oproepen. Wij maken gebruik van deze spanning om mensen bewust te maken van de eigen interne conflicten. Naast de 'gedwongen' keuzes wordt de gebruiker ook in staat gesteld om genuanceerd antwoord te geven.

De app is absoluut niet bedoeld als test of vragenlijst. Er is dan ook niet een beste of betere score. Daarnaast zijn de uitslagen gebaseerd op keuzes die je maakt uit twee of vier mogelijkheden. Zeker voor mensen met een ambivalente visie is de uitslag mogelijk meer in- of exclusief dan dat deze in werkelijkheid is. Tot slot is de app een momentopname en is de app context afhankelijk.

Wil je de webapp gebruiken? Ga dan naar face.hanze.nl.

Overwegingen bij inzetten individuele of groepsversie in teamverband

Is anonimiteit belangrijk?

Ja → Individuele versie

Nee → Groepsversie

Is een gemeenschappelijk gesprek belangrijk?

Ja → Groepsversie

Nee → Individuele versie

Is de groep een veilige groep?

Ja → Groepsversie

Nee → Individuele versie

Is inzicht in ieders visie belangrijk?

Ja → Groepsversie

Nee → individuele versie

Werkvorm: De cactus

Bedoeling

Helder krijgen hoe deelnemers de resultaten van het invullen van de vragen in de app FACE ervaren. Discussie over de (individuele) resultaten op gang brengen en elkaars visie verhelderen en waar mogelijk en indien gewenst tot een gezamenlijke visie komen. In de app wordt bijvoorbeeld gesproken over 'inclusief' en 'exclusief'. Hoe staat iedereen hierin? Wat zijn de verschillen en overeenkomsten?

Activiteiten

- Allereerst: iedere deelnemer moet de webapp FACE ingevuld hebben. Dit kan tijdens of voorafgaand aan de bijeenkomst via face.hanze.nl.
- Metafoor van de cactus: een cactus steekt en houdt van warmte.
- Werken volgens de werkvorm denken-delen-uitwisselen.

Ronde 1: Denken

Vragen die aan de deelnemers gesteld kunnen worden:

1. Wat '**steekt**' er nu je de uitslag hebt gezien? Ofwel: wat irriteert of verbaast je aan je eigen uitslag FACE?
2. Waar loop je '**warm**' voor? Wat is voor jou echt belangrijk? Welke vragen/ welk onderscheid is voor jou essentieel?

Laat de deelnemers eerst zelf nadenken over deze vragen.

Ronde 2: Delen

Deel het vervolgens in een padlet, via mentimeter op een whiteboard of met geeltjes of een andere vorm. Zinnen die gebruikt zouden kunnen worden (op een whiteboard of in een padlet of...):

- "Ik kom erachter dat ik..."
- "Ik vind belangrijk, maar ik doe er weinig mee"

Ronde 3: Uitwisselen

Wissel vervolgens uit en begeleid de discussie. Probeer hierbij het gesprek tussen de deelnemers zoveel mogelijk op gang te

brengen zonder zelf te veel in de discussie mee te doen.

Resultaat

Meer inzicht in elkaars ideeën over excellentie/talent/honours onderwijs. Een mooie aanzet tot het vormen van een gezamenlijke visie en eventueel het aanpassen van (delen van) het programma.

Tijd

Het invullen van de app kost gemiddeld 30-45 minuten. Als de app al ingevuld is door de deelnemers, dan kan er voor het nadenken over de vragen 5 tot 10 minuten uitgetrokken worden. Vervolgens de discussie van 20 minuten. Mocht de wens bestaan om vervolgens aan het uitwerken van een visie te werken, dan kan hiervoor nog een uur (of meer) uitgetrokken worden.

Werkvorm: De spiegel

Zeker wanneer het gaat over honours of excellentie onderwijs kan 'excelleren' een belangrijk begrip zijn. Honours onderwijs is ontwikkeld voor studenten die meer willen en meer kunnen dan het reguliere programma hen biedt. Vragen over 'excelleren' komen ook naar voren rondom onderwijs waarvoor geselecteerd wordt, zoals voor specifieke masterprogramma's. De werkvorm De Spiegel kan helpen bij het kritisch reflecteren op dergelijk onderwijs en maakt inzichtelijk waar het huidige programma past bij de visie op excellentie en waar het wat knelt. Daarnaast daagt het uit om alternatieven te bedenken.

Bedoeling

Vanuit een ander gezichtspunt naar de opzet van je honours of excellentie onderwijs kijken.

Activiteiten

- Allereerst: iedere deelnemer moet de webapp FACE ingevuld hebben. Dit kan tijdens of voorafgaand aan de bijeenkomst via face.hanze.nl.
- Spiegelen eigen visie: bekijk de opzet/ het programma/ de ingezette werkvormen in honours of excellentie onderwijs en:
 1. check of deze passen bij de uitslag van de FACE app
 2. bedenk een werkvorm/ programma-onderdeel die het tegenovergestelde is van wat bij jouw visie past.
- Werken in twee rondes

Ronde 1: Spiegelen

Zoek naar een inclusief en een exclusief element uit de test. Richt je vooral op de HOE-vragen. Laat de deelnemers eerst zelf nadenken over hoe het er in hun onderwijs aan toegaat en nodig deelnemers uit het spiegelbeeld daarvan te schetsen.

Deze HOE-vragen kunnen gaan over bijvoorbeeld:

- Hoe vindt de selectie van de studenten

- plaats en hoe zit het spiegelbeeld eruit?
- Hoe is de begeleiding vormgegeven en hoe zit het spiegelbeeld eruit?
- Hoe worden de studenten beoordeeld en hoe zit het spiegelbeeld eruit?
- Hoe wordt er uitdaging geboden aan de studenten en hoe zit het spiegelbeeld eruit?
- Etc.

Ronde 2: Delen en uitwisselen van inzichten

Deel het vervolgens in een padlet, via mentimeter op een whiteboard of met geeltjes of een andere vorm. Zinnen die gebruikt zouden kunnen worden (op een whiteboard of in een padlet of...):

- "Ik kom erachter dat ik..."
- "Ik vind belangrijk en als ik naar ons programma kijk dan....."

Wissel vervolgens uit en begeleid de discussie. Probeer hierbij het gesprek tussen de deelnemers zoveel mogelijk op gang te brengen zonder zelf te veel in de discussie mee te doen.

Resultaat

Meer inzicht in elkaars ideeën over excellentie/talent/honours onderwijs. Een mooie aanzet tot het vormen van een gezamenlijke visie en eventueel het aanpassen van (delen van) het programma.

Tijd

Het invullen van de app kost gemiddeld 30-45 minuten. Als de app al ingevuld is door de deelnemers, dan kan er voor het nadenken over de vragen 5 tot 10 minuten uitgetrokken worden. Vervolgens de discussie van 20 minuten. Mocht de wens bestaan om vervolgens aan het uitwerken van een visie te werken, dan kan hiervoor nog een uur (of meer) uitgetrokken worden.

Werkvorm: De blinde hoek

Bedoeling

Discussie over de (individuele) resultaten op gang brengen en elkaars visie verhelderen en waar mogelijk en indien gewenst tot een gezamenlijke visie komen. Wat herken je in de uitslag van de app en waar ontdek nieuwe inzichten. Waar zitten je blinde hoeken in je visie op excellentie.

Activiteiten

- Allereerst: iedere deelnemer moet de webapp FACE ingevuld hebben. Dit kan tijdens of voorafgaand aan de bijeenkomst via face.hanze.nl.
- Metafoor van de blinde hoek: Zelfs met de beste beheersing van het voertuig zijn er altijd plekken die je niet kunt zien. Ook bekendheid met de blinde hoek laat onverlet dat je niet weet wat er zich afspeelt.
- Werken in drie rondes volgens de werkvorm stille-wand-discussie of brainwrite

Ronde 1: Individuele reflectie

Bekijk de opzet/ het programma/ de ingezette werkvormen in het excellentieonderwijs en check of deze passen bij de uitslag van de FACE app. Wat uit de app geeft je het idee dat je deze invalshoek nog niet had gezien als je over excellentie nadenkt. Om deelnemers hier inzicht in te laten krijgen kun je deelnemers individueel laten nadenken over de volgende vragen.

- Waarom heb je een selectie van de studenten of waarom niet?
- Waarom is er voor deze vorm van begeleiding gekozen en geeft dat het gewenste effect?
- Waarom beoordeel je de studenten op de gekozen wijze, past dat bij je visie?
- Waarom wil je studenten uitdagen?
- Waarom heb je een competitie-element of waarom niet?
- Waarom werken de studenten (op deze manier) samen of waarom niet?
- Etc.

Ronde 2: stille-wand-discussie of brainwrite

Voor de stille-wand-discussie hang je een aantal vellen op in de ruimte. Voor de brainwrite geven deelnemers vellen aan elkaar door. Elk vel bevat een zin om af te maken.

Zinnen die gebruikt zouden kunnen worden:

- "Ik heb er nooit bij stil gestaan dat..."
- "Mijn blinde hoek is..."
- "Ik kom erachter dat ik..."
- "Ik vind ... belangrijk en als ik naar ons programma kijk dan..."
- "Het programma/cursus matcht niet met mijn visie als het gaat om..."
- "Nu ik er over nadenk snap ik niet goed waarom we..."
- "In de toekomst wil ik dit.... graag anders doen"

Deelnemers werken in stilte en krijgen de opdracht om 1-3 gedachtes per vel te delen. Deelnemers worden aangemoedigd om op elkaars ideeën te reageren. Werk in twee rondes zodat iedereen kan reageren op elkaars ideeën.

Ronde 3: Clusteren en concluderen

Na ongeveer 15 minuten of wanneer deelnemers klaar zijn doorbreekt de begeleider de stilte en praat met de groep over het resultaat. Je kunt bijvoorbeeld onderwerpen clusteren of een centrale conclusie trekken over het onderwerp ("Onze groep denkt blijkbaar zo over", "Jullie vinden dit het belangrijkste"). Moedig de groep aan om de conclusie te trekken. De groep mag mee concluderen.

Resultaat

Meer inzicht in elkaars ideeën over excellentie/ talent/honours onderwijs. Een mooie aanzet tot het vormen van een gezamenlijke visie en eventueel het aanpassen van (delen van) het programma. Het vormen van een compleet beeld van je programma en de doelen die je niet dacht waar te maken of nu wel wilt waarmaken. Zicht op aanpassingen die je kunt doen in je programma. Een meer onderbouwde verklaring waarom je tot bepaalde keuzes in het programma bent gekomen.

Tijd

Het invullen van de app kost gemiddeld 30-45 minuten. Als de app al ingevuld is door de deelnemers, dan kan er voor ronde 1: het nadenken over de vragen 5 tot 10 minuten uitgetrokken worden. Vervolgens voor ronde 2: 15-20 minuten en voor ronde 3: 30 minuten.

Werkvorm: Een goed gesprek met FACE

Bedoeling

FACE is een instrument dat onder meer gebruikt kan worden voor een goed (eerste) gesprek over de visie op honours onderwijs. Hierbij kunnen verschillende stakeholders worden betrokken zoals docenten, studenten en leden van het managementteam. Deze activiteit bestaat uit een aantal stappen die leiden tot het goede gesprek. We denken dat deze activiteit prima past binnen elke onderwijsvorm. We gebruiken hier ook voorbeelden uit het honours onderwijs.

Activiteiten

Iedere deelnemer aan het gesprek vult vooraf de vragen in de FACE-app in. Tijdens een bijeenkomst met de deelnemers worden de volgende rondes doorlopen:

Ronde 1: 1° check op uitkomsten

- Vat je uitkomsten samen en deel ze plenair met de andere groepsleden; bij een grote groep kan worden gekozen voor een uitwisseling in subgroepen waarna de uitkomsten worden gedeeld.
- Beantwoord in ieder geval de vraag: Was er iets dat je verraste?

Ronde 2: Concretiseren

De volgende ronde maakt de eerste visie-verkenning iets concreter: De deelnemers krijgen individueel de uitnodiging om de volgende vragen te beantwoorden. Je kan de hele groep laten deelnemen, of subgroepen maken.

Formuleer in 1 (lange) zin:

- "Studenten mogen deelnemen aan een honours programma als..."
- "Als ik Honours studenten begeleid besteed ik aandacht aan..."
- "Studenten ronden een lab succesvol af als..."
- "Studenten in een research master, werken..."

Ronde 3: In gesprek

De deelnemers delen de uitkomsten en gaan met elkaar in gesprek. Daarbij gebruiken ze de volgende richtinggevende vragen:

- Wat herken je (niet) van elkaars zinnen?
- Wat past bij onze opleiding/ onderwijsomgeving?

Ronde 4: Het fundament

Vat de uitkomsten samen. Benoem de gemeenschappelijkheden in deze 1e visie-verkenning en stel vast waar verschillen zijn. Maak de gemeenschappelijkheden zichtbaar als bouwstenen van het fundament voor de visie onder het honours onderwijs of voor het onderwijs waarover je aan het praten bent. Bepaal met elkaar op welke wijze recht kan worden gedaan aan de verschillen in opvatting.

Resultaat

Na afronding van deze stappen is een fundament voor de visie onder bijvoorbeeld het honours onderwijs gelegd. Op dit fundament kan verder worden gebouwd door vervolgsprekken.

Tijd

Voor de individuele voorbereiding is ongeveer 1 uur nodig. Voor de gemeenschappelijke bijeenkomst 1,5 uur.

De wetenschappelijke basis van de webapp FACE

Voor het goed begeleiden van sessies met de webapp face is het handig dat de trainer of coach op de hoogte is van de theoretische basis die onder de app ligt. Dit kan helpen om uitkomsten te duiden en om de dialoog goed te begeleiden. Daarom bevat de handleiding voor trainers en coaches ook een Nederlandse beschrijving van het Framework Analyzing Conceptions of Excellence. Deze beschrijving is een vertaling van de beschrijving van het Framework in het [artikel Framework for analyzing conceptions of excellence in higher education: a reflective tool](#) (De Jong, Boon, Van Gorp, Kamans & Wolfensberger, 2021) uit het tijdschrift *Higher Education Research & Development*.

Het Framework for Analyzing Conceptions of Excellence

Mensen hebben uiteenlopende opvattingen over wie of wat een uitzonderlijke prestatie, talent, of begaafdheid is. Net als de verwante concepten hoogbegaafdheid en talent heeft het begrip excellentie verschillende en soms zelfs tegenstrijdige betekenissen. Om hier op een systematische wijze inzicht in te krijgen is het theoretische raamwerk 'Framework for Analyzing Conceptions of Excellence' afgekort FACE (De Jong, et al., 2021) ontwikkeld (zie figuur 1).

De structuur van het raamwerk

De basis van het raamwerk FACE is een horizontale as die loopt van inclusieve opvattingen over excellentie naar exclusieve opvattingen over excellentie (Zie Brusoni et al., 2014 voor een vergelijkbaar onderscheid). *Exclusieve opvattingen* zijn gebaseerd op een vergelijking: een excellente student is beter dan andere studenten, of beter dan de norm. Excelleren is daarmee niet voor alle studenten weggelegd. *Inclusieve opvattingen* gaan uit van individuele verbetering: excellentie is iets dat elke student kan bereiken door zijn of haar prestaties of attitude te verbeteren ten opzichte van eerdere prestaties of attitude (zie Brusoni et al., 2014 voor een vergelijkbaar onderscheid). De verticale as in FACE bestaat uit vier leidende vragen die essentieel zijn om opvattingen over 'excellentie van studenten'

in kaart brengen (Dai & Chen 2013). Opvattingen over excellentie zijn complex, verschillen van persoon tot persoon en zijn deze ook op individueel niveau zeer gelaagd. Bij het analyseren van het concept 'student excellentie' is het daarom onvoldoende om enkel te focussen op kenmerken van excellente studenten en enkel de vraag 'wie is een excellente student' te stellen. FACE stelt daarom dat voor een volledig beeld de volgende vier vragen beantwoord moeten worden.

1. Wie is een excellente student?
2. Wat is excellentie van studenten?
3. Waarom is het stimuleren van excellentie in het hoger onderwijs belangrijk?
4. Hoe stimuleer je studenten om te excelleren?

FACE geeft vervolgens meer verfijnde conceptuele onderscheidingen op basis van literatuur over excellentie van studenten in het hoger onderwijs, over hoogbegaafdheid en theorieën over motivatie. Deze verschillende soorten literatuur bieden verschillende ideeën over 'excellentie van studenten', welke geïnterpreteerd zijn als mogelijke antwoorden op de vier leidende vragen en gelegen op de inclusieve-exclusieve as in FACE. Anders gezegd, FACE geeft op elk van de vier leidende vragen twee mogelijke antwoorden en deze antwoorden hebben elk een inclusieve en een exclusieve kant. Met betrekking tot de wie vraag onderscheidt FACE 'potentieel' en 'prestatie'. Met betrekking tot de wat vraag onderscheidt FACE 'product' en 'proces'. FACE maakt ten aanzien van de vraag waarom focussen op excellentie een onderscheid tussen het 'maatschappelijke' versus het 'persoonlijke' perspectief. Tot slot onderscheidt FACE de rollen van 'student' en 'docent' met betrekking tot de hoe-vraag.

Figuur 1: Framework for analyzing conceptions of excellence (FACE) uit de Jong et al., 2021

De conceptuele inhoud van FACE

Wie is een excellente student?

De vraag 'wie is excellent?' kan ook worden verwoord als 'wie kan excellent zijn?' Je kunt de wie-vraag dan ook op twee manieren beantwoorden. Door te kijken naar het vermogen of het potentieel waarover iemand beschikt en dat nodig is om te excelleren of door te kijken naar de prestaties die iemand laat zien. Potentieel en prestatie zijn nauw met elkaar verbonden, omdat potentieel verwijst naar vaardigheden die een student moet hebben om te kunnen presteren. De antwoorden in beide categorieën – potentieel of prestatie – kunnen meer inclusief of meer exclusief zijn.

Potentieel

Literatuur over begaafde en getalenteerde studenten beschrijft diverse studentkenmerken die kunnen leiden tot excellentie, zoals innovativiteit, creativiteit, hoge intrinsieke motivatie, bovengemiddeld cognitief vermogen en hoge taakgerichtheid. Volgens Caroll Dweck (2012) kun je op twee manieren kijken naar dergelijke capaciteiten: vanuit een statische mindset en vanuit een groei mindset. Dit onderscheid bepaalt of een opvatting meer inclusief of exclusief is. Wanneer je ervanuit gaat dat een student over bepaalde kenmerken moet beschikken om te kunnen excelleren, en dat die capaciteiten in principe vaststaan en statisch zijn, dan zie je excellentie als iets exclusiefs. Ga je ervan uit dat de capaciteiten die nodig zijn om te excelleren ontwikkelbaar zijn en dat iedereen die in principe kan ontwikkelen, dan zit je aan de inclusieve kant van de as.

Prestaties

Opvattingen kunnen ook te maken hebben met de prestaties van studenten, waarbij het niet enkel over het cognitieve domein gaat, maar bijvoorbeeld ook over creativiteit. Het type prestatie dat als excellent wordt herkend, hangt af van hoe mensen denken over talenten en of ze talenten als contextvrij zien of als domein specifiek. Echter, dit bepaalt nog niet of iemand een meer inclusieve of exclusieve kijk heeft op prestaties. Of iemand een meer exclusieve of inclusieve kijk op prestaties heeft, wordt bepaald door het referentiepunt (zelf of ander) dat iemand neemt. Aan de exclusieve kant betekent

excelleren de beste zijn. Maar een prestatie kan ook excellent zijn omdat iemand zichzelf verbetert (bijvoorbeeld een persoonlijk record in de sport). Wanneer we de prestaties uit het verleden als referentiepunt nemen, impliceert uitmuntendheid ontwikkeling. Dit tweede perspectief op excellentie is veel omvattender en inclusiever dan het eerste.

Wat is excellentie van studenten?

De vraag 'wat is excellentie' gaat over leeruitkomsten of opbrengsten en kan op twee manieren beantwoord worden. Je kunt vinden dat het vooral gaat om het product dat de student levert, maar je kunt ook juist kijken naar het proces dat een student doorloopt. Ook bij de wat-vraag bepaalt het referentiepunt dat je kiest (zelf of ander) of je opvattingen meer exclusief of inclusief zijn.

Product

Excellentie dat als meetbare output wordt gezien, is een product dat voldoet aan of hoger is dan een bepaalde (hoge) standaard. Het predicaat excellent wordt dus gereserveerd voor de beste. De beste van de klas, het jaar, de opleiding etc. Een dergelijke opvatting impliceert dus een positieve vergelijking met anderen en is daarom exclusief. Immers, er kan er maar een de winnaar zijn. Aan de andere kant kan excellentie als product worden bekeken in termen van ontwikkeling. Een product kan als uitstekend worden beschouwd als het aanzienlijk verbeterd is. Als dit het geval is, wordt de opvatting inclusief; immers verbetering zou voor elk product mogelijk moeten zijn.

Proces

In plaats van excellentie als product te zien kunnen mensen ook juist kijken naar het proces dat een student doorloopt. Excellentie is dan te herkennen aan de manier waarop studenten streven naar verbetering. Op het eerste gezicht lijkt een focus op excellentie als proces goed te passen bij een groei mindset en bij een meer inclusieve visie op excellentie. Echter, ook hier bepaalt het referentiepunt (zelf of anderen) dat wordt gebruikt of dit ook daadwerkelijk het geval is. Wanneer men verschillende studenten met elkaar vergelijkt qua leerproces om te bepalen wat een excellent leerproces is, dan weerspiegelt dit

een exclusievere opvatting dan wanneer men alleen de groei van een enkele student ten opzichte van het verleden beoordeeld.

Waarom is het stimuleren van excellentie belangrijk?

Om individuele opvattingen over excellentie echt te doorgronden is het belangrijk om je af te vragen waarom iemand het belangrijk vindt om te focussen op excellentie van studenten. Deze waarom vraag gaat in op diepgewortelde waarden en overtuigingen over onderwijs die voortkomen uit de wereldbeelden van mensen. Om hier inzicht in te krijgen bouwen we voort op het werk van Cross en Cross (2005) voor een analyse van hoe wereldbeelden ideeën over uitmuntendheid beïnvloeden. Cross en Cross passen de metafoor van de 'staat als familie' toe en onderscheiden de conservatieve 'strikte ouder'¹ en de liberale 'verzorgende ouder' metaforen. Deze tegengestelde wereldbeelden resulteren in verschillende opvattingen over waarom excellentie moet worden opgeroepen, zowel op maatschappelijk als op individueel niveau. De 'strikte ouder' metafoor benadrukt dat concurrentie en competitie natuurlijk is en dat alleen de sterksten zullen slagen. De 'verzorgende ouder' metafoor benadrukt persoonlijke ontwikkeling en zorg voor elkaar en stimuleert alle individuen om hun plaats in de samenleving in te nemen (Cross & Cross, 2005). De 'strikte ouder metafoor' komt overeen met een exclusieve opvatting ten aanzien van excellentie, terwijl de 'verzorgende ouder metafoor' een inclusieve opvatting reflecteert.

Maatschappelijke belang

Vanuit de 'strikte ouder' metafoor ligt het maatschappelijk belang in de noodzaak voor de samenleving om academici en professionals te hebben die mee kunnen draaien in de wereldeconomie en die de kenniseconomie versterken. Het past dan ook goed bij neoliberaal gedachtegoed over excellentie in het onderwijs dat gebruik maakt van de zeer competitieve geglobaliseerde economie als vertrekpunt en waarbij leren wordt gezien als een economische en noodzakelijke investering voor een echte kenniseconomie (Flink & Peter, 2018). Vanuit de 'verzorgende ouder' metafoor is een focus op excellentie van studenten gunstig voor de samenleving als dit

het stimuleren van talentontwikkeling en het verbeteren van het welzijn van iedereen betekent. Een focus op persoonlijke ontwikkeling en zelfzorg worden niet alleen als belangrijk gezien voor individuen, maar ook als noodzakelijke randvoorwaarden voor de zorg voor anderen. Waarden zoals samenwerking, het onderhouden van sociale relaties en eerlijke verdelingen staan centraal in deze inclusieve opvatting over het maatschappelijk belang van excellentie (Cross & Cross, 2005).

Belang individuele student

Maatschappelijke overtuigingen en waarden worden weerspiegeld in individuele waarden en overtuigingen (Cross & Cross, 2005). De metaforen van de verzorgende en strikte ouder werken daarom ook door op individueel niveau waarbij de focus ligt op het belang voor en de motivatie van individuele leerlingen. Vanuit de exclusieve 'strikte ouder' metafoor gaat het dan om de beste zijn en om het winnen. Stimuleren van excellentie zorgt er dan voor dat individuele studenten goede kansen hebben op de arbeidsmarkt of om toegelaten te worden tot prestigieuze of selectieve (vervolg) opleidingen (Wolfensberger et al., 2012). Vanuit de 'verzorgende ouder' metafoor gaat het dan om floreren, waarbij persoonlijk welzijn en een gelukkig en betekenisvol leven centraal staan. Studenten uitdagen om het beste uit hun onderwijs te halen is dan dé manier om ervoor te zorgen dat elke leerling zijn/haar talenten goed ontwikkelt om zo een betekenisvol leven te kunnen leiden (Cross & Cross, 2005).

Hoe stimuleer je studenten om te excelleren?

De vierde en laatste vraag van FACE gaat over de praktijk van het doceren en het leren zelf. Of terwijl de vraag: hoe kun je studenten stimuleren om te excelleren? De overtuigingen van docenten over excellentie en de manier waarop zij studenten en hun leren waarnemen, heeft invloed op hun lesgeven (Pelletier, Séguin-Lévesque & Legault, 2002). Daarom is het belangrijk om te beseffen dat antwoorden op de hoe-vraag nauw samenhangen met de antwoorden op de andere drie vragen van FACE. Om inzicht te krijgen in opvattingen over het hoe van excelleren maken we in FACE een onderscheid tussen leren door studenten en de rol van de docent. De categorie 'student

¹In het werk van Cross & Cross wordt gesproken over de strikte vader. Wij hebben dit veranderd naar strikte ouder om daarmee meer genderneutraal te zijn.

leren' richt zich op wat een student kan doen om excellent te worden. Binnen de categorie de 'rol van de docent' ligt de nadruk op didactiek en lesgeven. Beiden kunnen zowel inclusief als exclusief zijn.

Student leren

Wat betreft het leren door studenten onderscheiden we weer een exclusieve opvatting en een inclusieve opvatting. De exclusieve opvatting is gericht op discipline, hard werk, competitie en scores op (gestandaardiseerde) toetsen. Mensen met een exclusieve opvatting vinden het belangrijk dat studenten hard werken, proberen de beste te zijn en te doen wat de toets vereist of wat de docent belangrijk vindt (Cross & Cross, 2005). De inclusieve opvatting is gericht op samenwerken, coöperatie en flexibiliteit. Mensen die een inclusieve opvatting aangehangen vinden testcores en cijfers minder belangrijk en focussen meer op samen leren (Cross & Cross, 2005).

De rol van docenten

Wat betreft de rol van de docent onderscheiden we een 'inhoud en docent gerichte oriëntatie' en een 'proces en student gerichte oriëntatie'. Binnen een inhoud en docentgerichte oriëntatie ligt de nadruk op inhoud en kennisverspreiding. De docent wordt gezien als expert of kennisleverancier (Lee et al., 2017). Deze oriëntatie is meer verenigbaar met exclusieve opvattingen over uitmuntendheid, omdat het een hiërarchie uitdrukt: de docent als expert, als autoriteit. Binnen een studentgerichte oriëntatie (Lee et al., 2017) ligt de nadruk op het leren en het leerproces. Vanuit dit perspectief is persoonlijke ontwikkeling en het zelf construeren van kennis belangrijk. Hier gedraagt de docent zich als een coach die de studenten begeleidt in hun leerproces. De studentgerichte oriëntatie is daarom meer in lijn met inclusieve opvattingen over excellentie.

Conclusie

Opvattingen over student excellentie zijn complex en gelaagd. De gelaagdheid in opvattingen rondom excelleren betekent ook dat mensen soms aan de inclusieve kant zullen zitten en soms aan de exclusieve kant. Daarnaast zijn opvattingen vaak context afhankelijk en soms ook tijdsgebonden. Het onderscheid tussen inclusieve en exclusieve opvattingen over excellentie van studen-

ten wordt bepaald door onderliggende overtuigingen, waarden en normen. Deze overtuigingen, waarden en normen worden expliciet door het beantwoorden van de vier leidende vragen met de bijbehorende categorieën. Al deze elementen tezamen maken FACE een nuttig conceptueel hulpmiddel voor een genuanceerd begrip van opvattingen over excellentie van zowel docenten als studenten.

Referenties

Ames, C. (1992). Classrooms: Goals, structures, and student motivation. *Journal of Educational Psychology*, 84(3), 261-271. doi: 10.1037/0022-0663.84.3.261

Brusoni, M., Damian, R., Sauri, J. G., Jackson, S., Kömürçügil, H., Malmedy, M., ... Zobel, L. (Eds.). (2014). *The Concept of Excellence in Higher Education*. Brussels: ENQA.

Cross, J. R., & Cross, T. L. (2005). Social dominance, moral politics, and gifted education. *Roeper Review*, 28(1), 21-29. doi:10.1080/02783190509554333.

Dai, D. Y., & Chen, F. (2013). Three paradigms of gifted education in search of conceptual clarity in research and practice. *Gifted Child Quarterly*, 57(3), 151-168. doi:10.1177/0016986213490020.

De Jong, N. A., Boon, M., Van Gorp, B., Büttner, S. A. Kamans E. en Wolfensberger M. V. C. (2021) Framework for analyzing conceptions of excellence in higher education: a reflective tool. *Higher Education Research & Development*, doi: 10.1080/07294360.2021.1915964

Dweck, C. S. (2012). Mindsets and Malleable Minds: Implications for Giftedness and Talent. In R. F. Subotnik, A. Robinson & C. M. Callahan (Eds.), *Malleable Minds: Translating Insights from Psychology and Neuroscience to Gifted Education* (pp. 7-18). Storrs, CT: The National Research Center on the Gifted and Talented, University of Connecticut.

Flink, T., & Peter, F. (2018). Excellence and frontier research as travelling concepts in science policymaking. *Minerva*, 56, 431-452. doi:10.1007/s11024-018-9351-7.

Laine, S., Kuusisto, E., & Tirri, K. (2016). Finnish teachers' conceptions of giftedness. *Journal for the Education of the Gifted*, 39(2), 151-167. doi:10.1177/0162353216640936.

Lee, W. C., Chen, V., & Wang, L. (2017). A review on research on teacher efficacy beliefs in the learner-centred pedagogy context: Themes, trends and issues. *Asia Pacific Education Review*, 18(4), 559-572. doi:10.1007/s12564-017-9501-x.

Pelletier, L. G., Séguin-Lévesque, C., & Legault, L. (2002). Pressure from above and pressure from below as determinants of teachers' motivation and teaching behaviors. *Journal of Educational Psychology*, 94(1), 186-196. doi:10.037//0022-0663.94.1.186.

Wolfensberger, M. V. C. (2012). *Teaching for excellence. Honors pedagogies revealed*. (Doctoral Dissertation). Münster: Waxmann.

